

Ἐπισκόπου Μπάτσκας Εἰρηναίου
(Πατριαρχεῖον Σερβίας)

E-mail: epbacka@eunet.rs

Διατί δὲν ὑπέγραψα τὸ κείμενον
τῆς ἐν Κρήτῃ Συνόδου περὶ σχέσεων τῆς
Ἵορθοδόξου Ἐκκλησίας „πρὸς τὸν λοιπὸν
χριστιανικὸν κόσμον”

Περὶ τῆς νεωστὶ θριαμβευτικῶς μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ
κατὰ πάντα πειστικῶς ληξάσης ἐν Κολυμπαρίῳ Κρήτης
„Ἀγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου” τῆς καθ’ ἡμᾶς Ἐκκλησίας,
ἤδη μὴ ἀναγνωριζομένης ὡς τοιαύτης ὑπὸ τῶν ἀπουσιασασῶν
Ἐκκλησιῶν, χαρακτηριζομένης μάλιστα ὑπ’ αὐτῶν ὡς
„συνελεύσεως ἐν Κρήτῃ”, ὑπ’ ἀμφισβήτησιν τιθεμένης
καὶ ὑπὸ πλείστων συμμετασχόντων ἐν αὐτῇ ὀρθοδόξων
ἀρχιερέων, ἐδημοσιεύθησαν κατ’ αὐτάς καὶ ἐξακολουθοῦν
νὰ δημοσιεύωνται πάμπολλα σχόλια, καλοπροαίρετα καὶ
ἤκιστα καλοπροαίρετα, ἀντικειμενικά, ὅσον ἔνεστι, καὶ
ὑποκειμενικά, φιλαλήθη καὶ τῆς ἀληθείας κατὰ τὸ μᾶλλον
ἢ ἥττον διαστρεβλωτικά, αὐθόρμητα καὶ παρηγγελμένα,
συμφεροντολογικά καὶ ἀνιδιοτελῆ, ἀπολογητικά καὶ
πολεμικά, θεολογικῶς συνεπῆ καὶ θεολογικῶς ἀσυνάρτητα...
Ἐν ἐκ τῶν θολῶν σημείων τῆς σχετικῆς ἐνημερωτικῆς καὶ
σχολιαστικῆς ὑπερπαραγωγῆς εἶναι τὸ θέμα τῆς ὑπὸ τινῶν
ἀρχιερέων ὑπογραφῆς ἢ μὴ ὑπογραφῆς τοῦ ἐπιμάχου
προσυνοδικοῦ καὶ κατὰ τὴν Σύνοδον βελτιωθέντος πῶς
κειμένου „Αἱ σχέσεις τῆς Ἵορθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς
τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον”.

Ἐπειδὴ ὑπῆρχον ἐν προκειμένῳ ἡ ἀσάφεια καὶ ἡ ἀβεβαιότης περὶ τοῦ τίνες δὲν ὑπέγραψαν καὶ διατί δὲν ὑπέγραψαν, ὠρισμένοι ἀρχιερεῖς προέβησαν εἰς δηλώσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἀπαντοῦν εἰς τὸ περὶ ὑπογραφῆς ἐρώτημα καὶ αἰτιολογοῦν - ἢ καὶ δικαιολογοῦν - τὴν ἄρνησίν των νὰ συνυπογράψουν τὸ ἐν λόγῳ κείμενον. Προκειμένου περὶ τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς ταύτας ἐκυκλοφόρησε μὲν ἡ ὀρθὴ εἶδησις, ὅτι εἶναι εἷς ἐκ τῶν μὴ ὑπογραψάντων, ἀλλ' ἔμεινεν ἀνεξήγητον εἰς πολλοὺς ἀδελφοὺς τὸ πῶς καὶ διατί, δοθέντος μάλιστα, ὅτι αὐτὸς ἐπὶ δεκαετίας, ἀδιαλείπτως καὶ ἐνεργῶς, ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς Συνόδου καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν ἐπεξεργασίας καὶ διορθώσεως τῶν πρὸς συνοδικὴν συζήτησιν ἐγκριθέντων κειμένων. Προτοῦ ὅμως προχωρήσω εἰς τὴν ὀφειλομένην ἀπάντησιν, ἐπισημαίνω ἐν παρόδῳ, ὅτι δὲν ὑπῆρξα ὁ μόνος μὴ ὑπογράφας ἐκ τῶν εἴκοσι πέντε παρόντων ἐν Συνόδῳ Σέρβων ἀρχιερέων, καθὼς ἄφηναν νὰ ἐννοηθῇ δημοσιεύματα „καλοθελητῶν” τινων, ἀλλ' ὅτι οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν δὲν ὑπέγραψαν. Ἐκτὸς τούτου, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι δὲν ὑπέγραψαν τὸ κείμενον. Τοῦτο, κατὰ συνέπειαν, εἶναι ἄκυρον, ἐφ' ὅσον, συνωδὰ τῇ ἀπὸ τοῦ 1961 ἰσχυροῦσῃ ἀρχῇ τῆς ὁμοφωνίας, καὶ εἰς ἀρχιερεὺς νὰ μὴ ὑπογράψῃ (ἐνῶ ἀπαιτεῖται ἡ ὑπογραφή του!), τὸ ἔγγραφον εἶναι ἀνυπόστατον.

Εἷς ἐκ τῶν λόγων, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ὑπέγραψα τὸ κείμενον περὶ σχέσεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας „πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον”, οὐχὶ ὅμως ὁ σπουδαιότερος, εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι, μέλη τῆς

Συνόδου, εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ λόγου, ἀλλ' ἐστεροῦντο τοῦ δικαιώματος τοῦ ψηφίζειν. Εἰς τὴν Σύνοδον, ἀντὶ τῆς ἀνέκαθεν κρατούσης ἀποστολικῆς καὶ πατροπαραδότου ἀρχῆς „εἷς ἀνὴρ - μία ψῆφος”, ἴσχυεν ἡ ἀρχὴ „μία αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία - μία ψῆφος”, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, ὅτι ψηφίζουν μόνον οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ἐκκλησιῶν. Τὰ ἐπακόλουθα τῆς καινοφανοῦς ταύτης ἀρχῆς εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. ἡ Σύνοδος δὲν ἐμφανίζεται ὡς θεσμὸς τοῦ Ἐνὸς καὶ ἐνιαίου Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὡς κοινοβουλευτικόν, τρόπον τινά, ὄργανον ἀνεξαρτήτων καὶ καθ' ἑαυτὰς ὠλοκληρωμένων Ἐκκλησιῶν.
2. ὁ σύλλογος τῶν Προκαθημένων ἐνεργεῖ ἐμπράκτως ὡς συλλογικός τις πάπας, εἴτε θέλομεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν τοῦτο τιμίως εἴτε ἐθελοτυφλοῦμεν σχετικῶς, καὶ
3. ἡ Σύνοδος ὑποβιβάζεται, ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως, εἰς σύναξιν Προκαθημένων, ἐχόντων ἀπλῶς διευρυμένας συνοδείας, ὡς προσφυῶς ἐλέχθη.

Ἐπομένως, ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ ὀρθοδόξου ἀρχιερέως καὶ ἑτεροδόξου παρατηρητοῦ ἐν Συνόδῳ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἐκεῖνος δύναται νὰ ἀγορεύσῃ κατὰ βούλησιν, ἐνῶ οὗτος παρακάθηται σιωπηλός: οὔτε ὁ μὲν οὔτε ὁ δὲ ἀποφασίζει ὅ,τιδήποτε. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὅμως, πρὸς τί ἢ ὑπογραφή τῶν μὴ δικαιουμένων νὰ ψηφίσουν ὑπὸ τὰ κείμενα; Διὰ νὰ σχηματισθῇ ἡ ἐντύπωσις, ὅτι τὸ συνοδικὸν σύστημα λειτουργεῖ, ἐνῶ ἀπρακτεῖ καθὸ ἀθετεῖται; Ἡ δι' ἄλλον τινὰ λόγον; Ἄγνοῶ, βεβαίως, ἀλλὰ δύναμαι τοῦλάχιστον νὰ μὴ προσυπογράψω ὅ,τι δὲν ἐκφράζει τὰς πεποιθήσεις μου.

Ὁ κυριώτατος ὅμως λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ὑπέγραψα, εἶναι τό, κατ' ἐμὲ τοῦλάχιστον, ἐκκλησιολογικῶς διαφορούμενον καὶ ὑποπτον περιεχόμενον τοῦ κειμένου, εἰς τινα σημεῖα ἐγγίζοντος τὰ ὅρια τῆς ἑτεροδιδασκαλίας. Ὁ προβληματικός του χαρακτήρ δὲν ἐστιάζεται μόνον εἰς τὴν πλέον συζητήσιμον πρότασιν του, τὴν καὶ προκαλέσασαν τὰς περισσοτέρας ἐνστάσεις καὶ ἀντιρρήσεις τῶν συνοδικῶν Πατέρων, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία *ἀναγνωρίζει* (ἐν ὑστέρα παραλλαγῇ *γνωρίζει*) „τὴν ἱστορικὴν *ὑπαρξιν* τῶν ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὁμολογιῶν” καὶ ἡ ὁποία ἀντικατεστάθη, τῇ εἰσηγήσει τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διὰ τῆς φράσεως, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία *δέχεται* „τὴν ἱστορικὴν *ὀνομασίαν* τῶν ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὁμολογιῶν”. Καὶ ναὶ μὲν ἡ ἑλλαδικὴ διατύπωσις τυγχάνει προσεκτικωτέρα καὶ ἀκινδυνωτέρα ὡς ἀποφεύγουσα σοφῶς τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἐξισώσεως τῆς „ἱστορικῆς ὀνομασίας” καὶ τοῦ ὄντολογικοῦ περιεχομένου τοῦ ὅρου *Ἐκκλησία*, δὲν διαφέρει ὅμως ριζικῶς τῆς προτέρας διατυπώσεως, καθ' ὅτι „ἡ ἱστορικὴ ὑπαρξις” δὲν ἰσοδυναμεῖ αὐτομάτως πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς φύσεως καὶ ὑποστάσεως τῶν ὑπὸ τὴν ἐν λόγῳ ἐπωνυμίαν ὑπαρχόντων ἐκκλησιαστικῶν ἢ, ἂν θέλετε, ἐκκλησιομόρφων ὀργανισμῶν. Ἀπλῶς αἴρεται καὶ ἀποκλείεται διὰ τῆς τελικῆς διατυπώσεως ἡ δυνατότης τῆς διττῆς ἐρμηνείας ἥτοι τῆς κατ' ἀκρίβειαν ὀρθοδόξου δογματικῆς ὀρολογίας καὶ τῆς ἀσαφοῦς καὶ ἐπαμφοτερίζουσας ἐν τινι μέτρῳ φρασεολογίας.

Εὐλικρινῶς καὶ ἀπεριφράστως δηλῶ, ὅτι ἤθελον ὑπογράψει τὸ κείμενον ὡς εἶχεν, ἐν ἑκατέρᾳ τῶν δύο ἐκδοχῶν του, ἄρα καὶ παρὰ τὴν σημασιολογικὴν διπλοΐδα τῆς προγενεστέρας ἐκδοχῆς, ἐφ' ὅσον μόνον τὸ παρὸν σημεῖον ἤθελεν ἀποτελέσει τὴν „Ἀχίλλειον πτέρναν” τοῦ συνόλου περιεχομένου του. Δυστυχῶς ὅμως, τὸ κείμενον εἶναι, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, - κατὰ τὴν γνώμην μου πάντοτε, - δυσίατον καὶ ἀπαράδεκτον, διότι εἶναι ἄμικτον μῖγμα τῶν καθαρῶς ὀρθοδόξων θέσεων καὶ τῶν „οἰκουμενικοῦ” ἤθους καὶ ὕφους ὠραιολογιῶν. Ὅμως „ἐπιλείψει με διηγούμενον ὁ χρόνος” ἐὰν προσπαθῆσω νὰ τεκμηριώσω τὸν ἰσχυρισμὸν μου τοῦτον διὰ παραθέσεων.

Προσωπικῶς φρονῶ, ὅτι τὸ ἐνδεδειγμένον ἐν προκειμένῳ ἦτο νὰ μείνη ὁ ὅρος Ἐκκλησία μόνον διὰ τὸν ρωμαιοκαθολικισμόν (ὁ ὁποῖος, περιέργως, οὔτε μνημονεύεται μεμονωμένως εἰς τὸ κείμενον, ἐνῶ γίνεται κατὰ κόρον ἢ πρὸς τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν ἀναφορά), διότι ἡ ὑπερχιλιετῆς δογματικὴ διαμάχη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν δὲν ἐκρίθη εἰσέτι ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου Οἰκουμενικῆς Συνόδου, εἰ μὴ μόνον εἰς τὰς ψευδοοικουμενικὰς συνόδους Λυῶνος καὶ Φερράρας - Φλωρεντίας. Κατ' ἀρχὴν λοιπόν - ἢ θεωρητικῶς ἔστω - ἐπιτρέπεται τὸ νὰ τρέφωμεν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ποιά τις μέλλουσα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος θὰ ἀσχοληθῆ πρὸς τὸ θέμα τῆς διχοστασίας ταύτης καὶ θὰ ἐπιτύχη τὴν ἄρσιν τῶν „πετρῶν τοῦ σκανδάλου”, τοῦτ' ἔστι τοῦ Filioque καὶ τοῦ μεταγενεστέρου, ὑπερτροφικοῦ πρωτείου ἅμα τῷ περιβοήτῳ „ἀλαθήτῳ” τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης. Ὑπὸ τὴν προοπτικὴν

ταύτην καὶ μόνον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνηται λόγος περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, τῶν δογματικῶν διαφορῶν ἢτοι τῶν τριαδολογικῶν παρεκτροπῶν καὶ ἐκκλησιολογικῶν καινοτομιῶν αὐτῆς οὐδόλως σχετικοποιουμένων ἢ παραμελουμένων, πολλοῦ γε δεῖ ἀγνοουμένων ἢ ἀμνηστευομένων. Σημειωτέον δέ, ὅτι αἱ ἐκ Ρώμης δι' ἀποσκιρτήσεως προελθοῦσαι κατὰ τὴν Μεταρρύθμισιν ἐκκλησιαστικαὶ κοινότητες ἀπεμακρύνθησαν ἔτι μᾶλλον - καὶ ἀπομακρύνονται, φεῦ, ὁσημέραι ὀλοὲν καὶ περισσότερον - τόσον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ὅσον καὶ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας.

Ἦδυνάμεθα, μᾶλλον δὲ εἶχομεν χρέος, νὰ πράξωμεν ὅ, τι ἔπραξεν ἡ Δευτέρα Βατικάνειος Σύνοδος (ἐπίτηδες δὲν ἀνατρέχω εἰς τὸν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τῶν ὀρθοδόξων συνόδων τοῦ ἀπωτέρου παρελθόντος). Ἡ ἐν λόγῳ σύνοδος διεκήρυξε πρῶτον τὴν πίστιν της, ὅτι ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐδήλωσεν, ὅτι εἰς τοὺς μὴ ρωμαιοκαθολικοὺς εὐρίσκει ἔνθεν μὲν περισσότερα ἢ ὀλιγότερα γνήσια στοιχεῖα τοῦ ἀρχεγόνου χριστιανισμοῦ, ἔνθεν δὲ παρεκκλίσεις καὶ ἐλλείψεις. Εἰδικῶς τονίζει, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, καίτοι τὰ μέλη της εἶναι „κεχωρισμένοι ἀδελφοί” (fratres separati, disiuncti), κατέχει μὲν τὰς οὐσιώδεις ιδιότητας τῆς Ἐκκλησίας (Εὐχαριστίαν, μυστήρια, ἱερωσύνην, ἀποστολικὴν διαδοχὴν...), ὑστερεῖ δὲ κυρίως ὡς μὴ πλήρως ἢ ἐπαρκῶς ἀναγνωρίζουσα τὸ παπικὸν πρωτεῖον. Ἀνάλογον διατύπωσιν ἔπρεπε νὰ προφέρῃ καὶ ἡ ἡμετέρα Σύνοδος: μετὰ τὴν ἀρχικὴν καὶ βασικὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ἡ Μία, Ἁγία,

Καθολική καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ὁμολογία, ρητὴ καὶ ἀπερίφραστος, ἀναγράφεται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑπὸ παρουσίᾳσιν κειμένου, ἔπρεπε νὰ προσεπιλεχθῆ εὐθέως καὶ κατηγορηματικῶς, ὅτι οἱ μὴ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἔχουν καὶ ὑγιᾶ στοιχεῖα ἐκ τῆς κοινῆς ἀρχαίας Παραδόσεως καὶ λίαν σοβαρὰ ὀλισθήματα εἰς τὸν χῶρον πίστεως καὶ τάξεως, ἔνεκα τῶν ὁποίων καὶ δὲν ἔχουν κοινωνίαν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Εἰδικῶς ὡς πρὸς τοὺς ρωμαιοκαθολικοὺς ἔπρεπε νὰ ἐξαρθῆ, ὅτι οὐ μόνον τὸ δόγμα περὶ τοῦ ὑδροκεφάλου παπικοῦ πρωτείου καὶ ἀλαθῆτου, ἀλλὰ καὶ ἡ προσθήκη τοῦ Filioque εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως συνιστοῦν ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια διὰ τὴν ἔνωσιν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἅμα δὲ καὶ τὰ κύρια θέματα τοῦ διεκκλησιαστικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου. Ἐὰν εἴχομεν ἐκφρασθῆ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, θὰ παρεῖλκεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἡμιλέκτου καὶ ἰσχνῆς φρασεολογίας περὶ τῆς „ἱστορικῆς ὑπάρξεως” τῶν μὴ ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ὁμολογιῶν, ἄρα δὲ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς περὶ τῶν „ἱστορικῶν ὀνομασιῶν” των διαλεκτικῆς. Ἐὰν καὶ τότε θὰ ἀπουσίαζον ὠρισμένα Ἐκκλησία, θὰ ἦτο νόμιμος ἡ ἀναζήτησις ἄλλων, ἐκκλησιαστικῶν ἢ ἐξωεκκλησιαστικῶν, κινήτρων τῆς ἀπουσίας. Τὸ κατ' ἐμέ, τὰ σήμερον δημοσιευόμενα κατηγορητήρια κατὰ τῶν μὴ προσελθουσῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς δῆθεν ἄνευ λόγου ἢ δι' ἐξωγενεῖς σκοπιμότητος ἐσκεμμένως καὶ ἐκ προμελέτης ἀρνηθειῶν νὰ συμμετάχουν, ἀποτελοῦν ὑπεκφυγὴν, ἂν μὴ καὶ μεγάλην ἀδικίαν. Ἴνα μὴ παρεξηγηθῶ καὶ κατηγορηθῶ διὰ πολλοστήν φοράν, ὅτι „ἠὺτομόλησα” (!)

ἢ ὅτι παριστάνω αὐτόκλητον „συνήγορον” τῶν δι’ εὐλόγους ἢ παραλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων Πατέρων καὶ ἀδελφῶν, δηλῶ, ὅτι ἐποφελεστέρα διὰ τὴν Ἐκκλησίαν θὰ ἦτο ἡ παρουσία καὶ ἡ ἐνεργός, δυναμικὴ συνεισφορά των. Ἔχω, ἐν τούτοις, κατανόησιν καὶ συναίσθησιν, ὅταν ἀκούω τὸν κῶδωνα τοῦ κινδύνου νέων σχισμάτων, παρασυναγωγῶν καὶ „ἀποτειχίσεων” συνεπείᾳ ἑλλιπῶν, κατ’ οὐσίαν πενιχρῶν κειμένων, ὑποδεεστέρων καὶ αὐτῶν τῶν κειμένων τῆς Δευτέρας Βατικανείου Συνόδου, ἢ συνεπείᾳ ἀπερισκέπτων καὶ ἀστόχων ἀποπειρῶν παρεμβάσεως εἰς τὰ θέματα τοῦ γάμου, τῆς νηστείας, τοῦ ἑορτολογίου καὶ ἄλλων παρεμφερῶν θεσμῶν.

Ταῦτοχρόνως δὲν ἔχω κατανόησιν καὶ συμπάθειαν δι’ ὅσους λέγουν: „Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν οἱ φανατικοί, οἱ σκοταδισταί, οἱ... οἱ...” Ἀπεναντίας, ὅλοι ἐνδιαφέρουν ἡμᾶς: οἱ „ἡμέτεροι” καὶ οἱ „ὀθνεῖοι”, οἱ ἐγγὺς καὶ οἱ μακράν. Καὶ τοῦτο ποιῆσαι κάκεῖνο μὴ ἀφιέναι, κατὰ τὸ Κυριακὸν λόγιον. Εἰ μὴ τι ἄλλο, καὶ ἡ ἀσθένεια τῆς συνειδήσεως τοῦ δικαίως ἢ ἀδίκως σκανδαλιζομένου ἀδελφοῦ ἐμποιεῖ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν τὸ αἶσθημα τῆς ποιμαντικῆς καὶ ἀνθρωπίνης εὐθύνης, συναλληλίας, συμπαθείας... „Οὐκ ἐν ῥήμασιν, ἀλλ’ ἐν πράγμασιν ἡμῖν ἡ εὐσέβεια”. Ἐὰν δὲ ἀναζητηθῇ καὶ „ἐν ῥήμασι”, πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἀποκλειστικῶς ἐν „ξένοις ῥήμασι, ξένοις διδάγμασι, ξένοις δόγμασι τῆς Ἁγίας Τριάδος”.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διακρίνουν δύο εἶδη θεολογικῆς γλώσσης, „λόγον δογματικόν” καὶ „λόγον ἀγωνιστικόν” (ἢ „λόγον ἀντιρρήτικόν”), χρησιμοποιοῦν δὲ συχνάκις καὶ γλῶσσαν φιλοφροσύνης, ἀβροφροσύνης, εὐγενείας, εὐπροσηγορίας, λεπτότητος. Κλασσικὸν παράδειγμα τυγχάνει ὁ τρόπος τοῦ ἐκφράζεσθαι εἰς τὸν ἅγιον Μᾶρκον τὸν Εὐγενικόν: κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ μεταξὺ „Λατίνων” καὶ „Γραικῶν” διαλόγου ὁμιλεῖ εἰς γλῶσσαν φιλόφρονα, καθαπτομένην τῶν δογματικῶν διαφορῶν ἐμμέσως καὶ διακριτικῶς, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὴν ἐναρκτήριον πρὸς τὸν πάπαν Εὐγένιον Δ΄ προσλαλιάν του· κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ διαλόγου συνεχίζει εἰς γλῶσσαν δογματικῆς ἀκριβολογίας καὶ σαφηνείας, μὴ ἐγκαταλείπων τὸ καλοπροαίρετον καὶ πρᾶον ὕφος, ἐν τέλει δέ, μετὰ τὴν θλιβεράν λῆξιν τῆς ἐνωτικῆς συνόδου, καταφεύγει, ἕξ ἀνάγκης καὶ ποιμαντικῆς εὐθύνης, εἰς χρῆσιν πολεμικῆς καὶ ἐλεγκτικῆς γλώσσης.

Ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦτο, ἡ Σύνοδος ἡμῶν ὀρθῶς μὲν, κατὰ τὴν ταπεινὴν μου ἄποψιν, προσεφώνησε τοὺς ἑτεροδόξους παρατηρητάς, μέσῳ τοῦ Παναγιωτάτου Προέδρου τῆς, διὰ λόγων φιλαδέλφων καὶ ἐγκαρδίων καὶ ἀπέφυγε σύναμα, διαλόγου χάριν, τὸ σκληρὸν ὕφος τῆς ἀντιπαραθέσεως· ἔπρεπεν ὅμως, μᾶλλον δὲ καὶ ὄφειλε, νὰ καταθέσῃ διὰ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος κειμένου τὴν μαρτυρίαν τῆς ἐκκλησιολογικῆς τῆς ταυτότητος καὶ αὐτοσυνειδησίας κατὰ τρόπον εὐκρινέστερον, συνεπέστερον καὶ ἀκριβέστερον. Τοῦτο, δυστυχῶς, δὲν κατέστη δυνατόν, ἀφοῦ κατὰ τὰς πλείστας ὄσας προπαρασκευαστικὰς ἐν Γενεῦῃ συνεδρίας, παρὰ τὴν δυσαρέσκειαν πολλῶν ὡς πρὸς

τὸ κείμενον καὶ παρὰ τὴν ὀξυτάτην κριτικὴν του, τὸ κείμενον - διὰ λόγους, οἱ ὅποιοι σιγῇ τιμάσθωσαν! - δὲν ἀνεθεωρήθη εἰς βάθος καὶ κατὰ πλάτος, καθὼς ἦτο ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ σύστασις τῶν Προκαθημένων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ παρεπέμφθη, σχεδὸν ἀνέπαφον κατ' οὐσίαν, εἰς τὴν Σύνοδον, ὅπου, λόγω ἐλλείψεως χρόνου καὶ ὁμοφωνίας, ὑπέστη διακοσμητικὰς μᾶλλον ἀλλαγὰς, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν τροπολογίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ πλεον ἐπίμαχον καὶ παρεξηγήσιμον σημεῖόν του.

Ἄς μὴ ἀπατώμεθα ἢ κρυπτόμεθα: τὸ προβληματικὸν τοῦτο κείμενον εἶναι ἡ πρώτη καὶ κυρία αἰτία τῆς ἀρνήσεως τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων Πατριαρχείων νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν Σύνοδον, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας ἐδυσκολεύετο μὲν καὶ ἀμφιεταλαντεύετο μέχρι τελευταίας στιγμῆς ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν συμμετοχὴν της, προσῆλθε δὲ τελικῶς διὰ δύο λόγους: ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν μαρτυρικὴν Μητέρα τῆς Ἐκκλησίας, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι τὰ ἀσθενοῦντα καὶ ἐλλείποντα τῆς προπαρασκευαστικῆς περιόδου θὰ θεραπευθοῦν καὶ θὰ ἀναπληρωθοῦν κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς Συνόδου, ὅτι δηλαδή, πλὴν τῶν κειμένων, ἡ Σύνοδος θὰ ἀσχοληθῇ καὶ πρὸς τὰ καίρια σύγχρονα προβλήματα τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, ὅπως εἶναι τὰ σχίσματα, εἴτε ἐθνοφυλετικῆς εἴτε „ζηλωτικῆς” ἐμπνεύσεως, ἡ ἀκοινωνησία Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἀντικανονικὴ συμπεριφορὰ ἄλλων Ἐκκλησιῶν, τὸ αὐτοκέφαλον, τὸ ὅποιον κατήντησε νὰ εἶναι πονοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἄλλα τινά. Πλὴν ὅμως, οὐδὲν τοιοῦτο ἔλαβε χώραν: ἀφοῦ ἀπερρίφθη ἡ πρότασις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας νὰ

θεωρηθῶν αἱ ἐν Κρήτῃ συνοδικαὶ ἐργασίαι ὡς ἡ πρώτη φάσις τῆς ὅλης συνοδικῆς πορείας καὶ νὰ κηρυχθῆ ἡ περαίωσις τῆς Συνόδου μετέπειτα, ἐν καιρῷ, κατόπιν συζητήσεων „ἐφ’ ὅλης τῆς ὕλης” καὶ τῇ ἐκ τῶν ὑστέρων συμμετοχῇ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ Σύνοδος αὐτοπεριωρίσθη εἰς ὀλιγοήμερον δρᾶσιν, καταναλώσασα καὶ τὸν ὀλίγον διαθέσιμον χρόνον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ μερικὴν διόρθωσιν τῶν ὑποβληθέντων εἰς αὐτὴν κειμένων, ἄνευ ζώσης, ἀυθορμήτου καὶ ἐλευθέρας ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων περὶ φλεγόντων ζητημάτων τῆς συγχρόνου Ὁρθοδοξίας.

Ἄπωλέσθη, δυστυχέστατα, ἡ εὐλογημένη ἱστορικὴ εὐκαιρία τῆς ἀντιμετώπισεως καὶ ἀρχῆς λύσεως σωρείας προκλήσεων καὶ πειρασμῶν εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἡ εὐκαιρία μαρτυρίας περὶ τῆς ζώσης καὶ ζωογόνου Παραδόσεώς της, περὶ τῆς ἐνότητος, καθολικότητος καὶ συνοδικότητός της. Θὰ εἶναι θαῦμα Θεοῦ, ἐὰν ἡ Σύνοδος εὐμοιρήσῃ τῆς εὐκταίας πανεκκλησιαστικῆς ἀποδοχῆς της ὡς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Συνόδου. Φοβοῦμαι, ὅτι θὰ μνημονεύηται ἐν τῇ μελλοντικῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἡ Σύνοδος τῆς Κρήτης, ὡς περιφερειακὴ Σύνοδος τῶν μετασχουσῶν ἐν αὐτῇ Ἐκκλησιῶν, ἄνευ σημαντικωτέρας ἀκτινοβολίας καὶ ἐπιδράσεως. Ἴσως καὶ τοῦτο εἶναι προτιμώτερον τῆς πλήρους ἀφασίας καὶ ἀπουσίας ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ γίγνεσθαι.